

ISSN 0027-8084
УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

XXXVIII/3-4

БЕОГРАД
2017

УДК 811.163.41'282.3(497.6)
811.163.41'373.21

СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ*
(Београд)**

Оригинални научни рад
Примљен 23. августа 2017. г.
Прихваћен 22. децембра 2017. г.

КОРАЈСКА ДИВИЦА И ДАЉИНСКА АСИМИЛАЦИЈА ВОКАЛА

У раду се даљинском асимилацијом вокала објашњава наста-
нак топонима *Дивица* из атара Кораја, насеља на путу између Бијељине
и Тузле. Тиме се искључује могућност да наведени топоним чува
траг икавског супстрата.

Кључне речи и изрази: даљинска асимилација вокала, ијекавски
говор, икавски говор, топоним.

1. Тридесетак километара западно од Бијељине, на друму пре-
ма Тузли, лежи питома место *Корај*, надалеко познато по вредним
трудбеницима и чувеном воћу, тамошњем најважнијем производу.
Почетком XX века Корај је имао око 400 кућа „и нешто више од 2000
житеља, самијех муслимана“ (Ћатић 1901: 444).

Ијекавски рефлекс јата и новоштокавска акцентуација говор
Корајаца несумњиво укључују у херцеговачко-крајишки дијалекат. О
наведеним језичким особинама уверљиво сведочи ономастика Кораја
(етници: *Кòрајац* и *Корàјлија*, *Кòрāјка*, ктетик *кòрајскѝ*), коју је при-
купио, средио и у Ономатолошким прилозима објавио Хајрудин Бај-
ректаровић (Бајректаровић 2005), рођени Корајац. У корајској топо-

* profesorremetic@gmail.com

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Дијалектолошка испржива-
ња српској језичкој њростиора* (бр. 178020), који финансира Министарство
просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

нимији стоји и *Дивица*, име једне њиве, предмет нашег интересовања.¹

2. У разматрању питања порекла топонима *Дивица* најупутније је, по нашем мишљењу, поћи од некадашњег лика **дѣвица*. То значи да се до данашње *Дивице* дошло истим путем којим се стигло и до ликова *сѣкира*, *вѣдрица* (Ивић 1985: 71–72), као и до хидронима *Дивѣиња* (Ивић 1985: 326–330). На исти начин, уосталом, добијени су и „икавски“ *дѣићи* у зони незамењенога јата (Реметић 1981: 68, 94), као и ојконим *Дивич* код Зворника (Реметић 1999). Корајској *Дивици*, најкраће речено, екавски пандан би била *Девица*.

3. Имајући у виду нашу дијалектолошку доктрину, односно дугу научну дискусију, у којој су учествовали највећи српски и хрватски ауторитети, о ранијем дијалекатском статусу подручја Кораја и његове шире околине, не треба заобићи ни питање: крије ли се, неким случајем, у топониму *Дивица* органски икавски рефлекс јата? У том случају имали бисмо посла са језичким супстратом, остатком појаве у основи затрвене доласком ијекавске досељеничке струје. Српску (и хрватску) дијалектологију обележила је вишедеценијска полемика око проблема дијалекатске основице средњовековне источне Босне. Простор између Дрине и Босне деценијама је, примера ради, Александар Белић сматрао изворно икавским. По њему је икавски источnobосански идиом играо врло важну улогу у генези шумадијско-војвођанског дијалекта, који је, по мишљењу водећег српског језикословца прве половине XX века, настао укрштањем домаће екавице и из источне Босне унете икавице (Белић 1905; Белић 1929; Белић 1958; Реметић 1981 и тамо нав. лит.). Милан Решетар је, на другој страни, предност давао аутохтоном органском развоју овога новоштокавског дијалекатског типа (Решетар 1907: 14–17, 68). Његову теорију у основи је прихватио и новом аргументацијом још чвршће утемељио Павле Ивић (Ивић 1955–1956: 106–121; Ивић 1985: 71–72, 80–82). Практично сва каснија теренска истраживања потврђивала су и подупирала Решетарово и Ивићево тумачење. Данас је, уосталом, јасно да се на источnobосанском терену мора говорити о изворном ијекавском, односно ијекавско-екавском дијалекатском супстрату (Брабец 1957–1958; Брозовић 1966; Реметић 1982). У широкој зони северозападне Србије (терен оивичен околином Обреновца и дрин-

¹ Овај прилог написан је пре публикавања Бајректаровићевог рада, али се, стицајем околности, тек сада објављује. У грађи припреманој за штампу аутор ми је тада лик *Дивица* изговарао са краткoузлазним акцентом на иницијалном слогу (*Дивица*), уместо кога у штампаној верзији (Бајректаровић 2005: 445) стоји краткосилазни (*Дѣвица*).

ским падинама Ваљевских планина) посведочена је фонолошка индивидуалност јата у основи речи (Реметић 1981; Симић 1980) комбинована са већином такозваних икавизама шумадијско-војвођанског типа. Реч је о крунском доказу да Дрина у прошлости није била граница између икаваца и екаваца него између источнобосанских ијекаваца и западносрбијанских јатоваца, носилаца незамењеног јата (Реметић 1981: 99). Све изнето искључује и могућност да корајска *Дивица* представља потврду, траг икавскога говорног типа на том терену. И *Дивица* је, дакле, као и већ помињани ојконим *Дивич* поред Зворника, настала даљинском асимилацијом вокала.

ЛИТЕРАТУРА

- Байректаровић 2005: Најрудин Вајректаровић, *Onomastika Koraja, Onomastološki prilozi XVIII*, Beograd, 431–454.
- Белић 1905: А. Белић, *Диалектологическая карта сербскога языка*, Отдельный оттискъ изъ „Сборника по славяноведению“ II, Санктпетербургъ 1905 (датум сепарата; на самом зборнику стоји година 1906), 1–59 (с картом).
- Белић 1929: А. Белић, Штокавски дијалекат, у: Станоје Станојевић, *Народна енциклопедија српско-хрватско-словеначка*, IV, Загреб: Библиографски завод, 1064–1077.
- Белић 1958: А. Белић, Периодизација српскохрватског језика, *Јужнословенски филолоџ XXIII*, Београд, 3–15.
- Брабец 1957–1958: Ivan Brabec, *Glavnije fonetske osobine govora u tuzlanskom kraju (upoređene sa osobinama u drugim štokavskim govorima), Pitanja književnosti i jezika IV–V*, sv. b, Sarajevo, 43–86.
- Брозовић 1966: Dalibor Brozović, *O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta, Hrvatski dijalektološki zbornik II*, Zagreb, 119–208.
- Ивић 1955–1956: Павле Ивић, О неким проблемима наше историјске дијалектологије, *Јужнословенски филолоџ XXI*, Београд, 97–129.
- Ивић² 1985: Павле Ивић, *Дијалектолоџија српскохрватског језика. Увод и штокавско наречје*, Нови Сад: Матица српска.
- Ивић 1993: Павле Ивић, Вода Дитиња и даљинска асимилација вокала, *Philologia slavica. K 70-letiju akademika Н. И. Толстого*, Москва: Российская академия наук. Отделние литературы и языка. Отделние истории. Институт славяноведения и балканистики, „Наука“, 326–330.

- Реметић 1981: Слободан Реметић, О незамењеном јату и икавизмима у говорима северозападне Србије, *Српски дијалектолошки зборник* XXVII, Београд, 7–105 (са картом).
- Реметић 1982: Слободан Реметић, О још једном незапаженом екавско-јекавском босанском говору, *Научни састајанак слависта у Вуковегане* 9/2, Београд, 181–186.
- Реметић 1999: Слободан Реметић, Село Дивич и даљинска асимилација вокала, *Српски језик* IV/1–2, Београд, 265–268.
- Решетар 1907: Милан Решетар, *Der štokavische Dialekt*, Wien: Kais. Akad. der Wissenschaften, Schriften der Balkankommission, Ling. Abt. VIII.
- Симић 1980: Радоје Симић, Скица за дијалектолошку карту северне Србије, *Јуџословенски семинар за сѣране слависте* 31, Београд, 93–136.
- Ћатић 1901: Alija Ćatić, Bilješke o Koraju i Tutnjevcu, *Glasnik Zemaljskog muzeja* XIII/2–3, Sarajevo.

Слободан Н. Реметич

КОРАЙСКАЈА ДИВИЦА И УДАЛЕННАЈА АССИМИЛЯЦИЈА ГЛАСНЫХ

Резюме

В работе удаленной ассимиляцией гласных объясняется происхождение топонима *Дивица*, местности в Корае, населенном пункте на дороге между Биелиной и Тузлой. *Дивица*, по всей вероятности, была образована тем же способом как и „икавские“ образы *сикира* и *видрица* в экавских говорах шумадийско-воеводинского диалекта, т.е. как гидроним *Дийиња* в западной Сербии и ойконим *Дивич* недалеко от г. Зворник.

Ключевые слова: удаленная ассимиляция гласных, иекавский говор, икавский говор, топоним.